

INHOUD

UIT SIBERIË 9

HET EILAND SACHALIN

I

De stad Nikolajevsk aan de Amoer – Stoomschip Bajkal – Kaap Pronge en de toegang tot de liman – Sachalin als schiereiland – La Pérouse, Broughton, Kroezensjtern en Nevelskoj – De Japanse onderzoekers – Kaap Dzjaorje – De Tataarse kust – De-Kastri. 51

II

Beknopte geografie – Aankomst op Noord-Sachalin – Brand – De kade – In Slobodka – Middagmaal bij de heer L. – Kennissen – Generaal Kononovitsj – Het officiële bezoek van de gouverneur-generaal – Banket en feestverlichting. 64

III

Volkstelling – Kaartsysteem – Wat ik vroeg en hoe mijn vragen werden beantwoord – Een izba en zijn bewoners – De meningen van de ballingen over mijn volkstelling. 78

IV

De rivier de Doejka – Het dal van Aleksandrovsk – Slobodka – Krasivy, de zwerver – De bestuurspost Aleksandrovsk – De voorgeschiedenis van de bestuurspost – Joerten – Het Parijs van Sachalin. 88

V

De dwangarbeidersgevangenis van Aleksandrovsjk – De gemeenschappelijke cellen – De geketenden – Gouden Handje – De privaten – De majdan – De dwangarbeid in Aleksandrovsjk – Het huispersoneel – De werkplaatsen. 99

VI

Jegors verhaal. 113

VII

De vuurtoren – Korsakovka – De collectie van dr. P.I. Soeproenenko – Het weerstation – Het klimaat in het district Aleksandrovsjk – Novomichajlovka – Potjomkin – Ex-beul Terski – Krasny Jar – Boetakovo. 119

VIII

De rivier de Arkaj – De Arkovski-ring – Pervoje, Vtoroje een Tretje Arkovo – Het Arkajdal – De nederzettingen op de westelijke oever: Mgatsji, Tangi, Choè, Trambaoes, Viachty en Vangi – De tunnel – Het kabelhuisje – Doeè – De gezinsbarakken – De gevangenis van Doeè – De steenkoolmijnen – De gevangenis van Vojevodsk – Vastgeklonken aan kruiwagens. 133

IX

De Tym of Tymi – Luitenant Bosjnjak – Poljakov – Verchni Armoedan – Nizjni Armoedan – Derbinskoje – Een boottochtje op de Tym – Oeskovo – Zigeuners – Een excursie in de tajga – Voskresenskoje. 155

X

Rykovskoje – De plaatselijke gevangenis – Het weerstation van M.N. Galkin-Vraskoj – Palevo – Mikrjoekov – Valzy en Longari – Malo-Tymovo – Andreje-Ivanovskoje. 170

XI

Plannen voor een nieuw district – Het stenen tijdperk – Was er vrijwillige kolonisatie? – De Giljaken – Hun aantal, uiterlijk, lichaamsbouw, voedsel, kleding, behuizing, hygiënische omstandigheden – Hun karakter – Pogingen hen te russificeren – De Orotsji's. 178

XII

Mijn vertrek naar het zuiden – Een levenslustige dame – De westelijke oever – Stromingen – Maoeka – Kriljon – De Anivagolf – De bestuurspost Korsakov – Nieuwe kennissen – Noordoosterstorm – Het klimaat van Zuid-Sachalin – De gevangenis van Korsakov – De brandweer. 193

XIII

Poro-an-Tomari – De bestuurspost Moeravjovsk – Pervaja Pad, Vtoraja Pad, Tretja Pad – Solovjovka – Ljoetoga – Goly Mys – Mitsoelka – Listvennitsjnoje – Chomoetovka – Bolsjaja Jelan – Vladimirovka – Farm of firma – Loegovoje – Popovskië Joerty – Berjozniki – Kresty – Bolsjoje en Maloje Takoè – Galkino-Vraskoje – Doebki – Najboetsji – De zee. 208

XIV

Tarajka – Vrijwillige kolonisten – Hun tegenslagen – De Aino's, de grenzen van hun verspreidingsgebied, hun aantal, uiterlijk, voedsel, kleding, woningen, zeden – De Japanners – Kusun-Kotan – Het Japanse consulaat. 225

XV

Dwargarbeiders met een eigen bedrijf – Promotie tot kolonist – Het bepalen van een plaats voor een nieuwe nederzetting – Het verkrijgen van een woning – De partners – Promotie tot boer – Het vertrek van ballingen met boerenrechten naar het vasteland – Het leven in de nederzetting – De nabijheid van de gevangenis – Samenstelling van de bevolking naar geboorteplaats en burgerlijke staat – Het dorpsbestuur. 242

XVI

Samenstelling van de bevolking naar sekse – Het vrouwenvraagstuk – Dwargarbeidsters en nederzettingen – Het concubinaat – Vrije vrouwen. 259

XVII

Leeftijdsofbouw – De burgerlijke staat van ballingen – Huwelijken – Het geboortecijfer – De kinderen op Sachalin. 274

XVIII

De bezigheden van de ballingen – De landbouw – De jacht – De visvangst – De paaitrek van de ketazalm en van de haring – De door de gevangenis georganiseerde visserij – De ambachten. 289

XIX

De voeding van de ballingen – Wat en hoe de arrestanten eten – De kleding – De kerk – De school – Het analfabetisme. 307

XX

De vrije bevolking – De lagere rangen van de plaatselijke militaire commando's – De bewakers – De intellectuelen. 324

XXI

Moraliteit van de ballingen – Criminaliteit – Rechtsvervolging en berechting – Straffen – Gesel- en zweepslagen – De doodstraf. 340

XXII

Vluchtelingen op Sachalin – Motieven om te vluchten – Oorsprong, sociale status en andere kenmerken van vluchtelingen. 359

XXIII

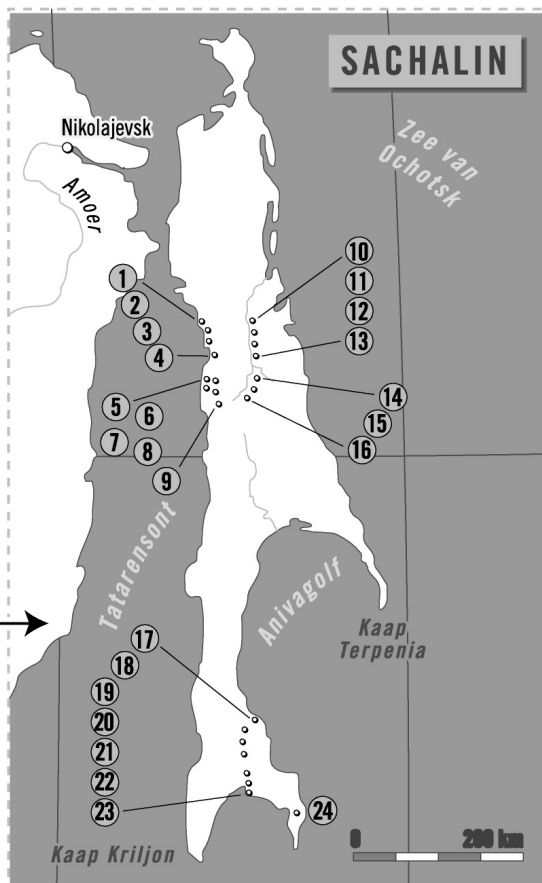
Ziekten en doodsoorzaken bij de verbannen bevolking – Medische voorzieningen – Het lazaret in Aleksandrovsk. 375

Noten van de vertaler 391

Nawoord 395

Frank Westerman: Sachalin sindsdien 399





PLAATSEN OP SACHALIN		
1 Choè	10 Oeskovo	17 Post Najboetsji
2 Tangi	11 Voskresenskoje	18 Doebki
3 Mgatsji	12 Derbinskoje	19 Bolsjoje Takoè
4 Arkovo	13 Rykovskoje	20 Loegovoje
5 Post Aleksandrovsk	14 Palevo	21 Vtoraja Pad
6 Korsakovka	15 Longari	22 Pervaja Pad
7 Doeè	16 Valzy	23 Post Korsakova
8 Boetakovo		24 Post Moeravjovsk
9 Krasny Jar		

I

‘Waarom is het bij jullie in Siberië zo koud?’

‘God heeft het zo gewild!’ antwoordt de koetsier.

Ja, het is al mei, in Rusland zijn de bossen al groen en zingen de nachtegalen hun hoogste lied, in het zuiden staan de acacia’s en de seringen al in bloei, maar hier langs de weg tussen Tjoemen en Tomsk is de aarde donkerbruin en zijn de bossen kaal, op de meren ligt dof ijs, op de oevers en in de ravijnen ligt nog sneeuw...

Toch heb ik nooit zoveel verschillende wilde dieren gezien. Ik zie hoe de wilde eenden over het veld waggelen, hoe ze in de plassen en sloten langs de weg zwemmen, hoe ze pal voor het rijtuig opfladderen en traag de berkenbosjes in vliegen. Temidden van de stilte klinkt opeens een bekend, melodieus geluid; omhoogkijkend zie je vlak boven je hoofd een paar kraanvogels en om een of andere reden word je er treurig van. Wilde ganzen vliegen over en een vlucht mooie sneeuw-witte zwanen komt voorbij... Overal klinkt de klaagroep van snippen, het gekrijs van meeuwen...

We halen twee huifkarren en een groep boeren in, mannen en vrouwen. Het zijn landverhuizers.

‘Uit welk gouvernement komen jullie?’

‘Uit Koersk.’

Helemaal achteraan sjokt een boer die niet op de anderen lijkt. Hij heeft geen baard, wel een grijze snor, en hij draagt een lange overjas van grof laken, met een overslag op de rug, waarvan de functie niet duidelijk is; onder iedere arm draagt hij een in doeken gewikkelde viool. Onnodig te vragen wie hij is en vanwaar hij die violen heeft. Lichtzinnig, onbezadigd, ziekelijk, overgevoelig voor kou, bedeesd en niet afkerig van een glaasje, woonde hij, een nietsnut, aanvankelijk bij zijn vader in en daarna bij zijn broer. Hij kon zijn eigen weg niet vinden en bleef ongetrouwd... een waardeloze vent! Hij had het koud als er gewerkt moest worden, werd dronken van twee glaasjes, kletste

dan maar raak en kon alleen op zijn viool spelen en met de kinderen op de kachel stoeien. Hij speelde in de kroeg, op bruiloften en op het land, want spelen kon hij! Nu heeft zijn broer de *izba*, het vee en de hele boerderij verkocht en gaat met zijn gezin naar het verre Siberië.¹ En de oude vrijer gaat mee omdat hij nergens anders terecht kan. Zijn twee violen heeft hij bij zich... Als ze ter plekke aankomen, zal hij verkleumen in de Siberische kou, wegwijnen en sterven, stillietjes zodat niemand het merkt, en zijn violen, die eens zijn geboortedorp lieten lachen en huilen, ze zullen voor een paar grijpstuivers door een ambtenaartje of door een balling worden gekocht. De kinderen van zo'n wildvreemde zullen de snaren breken, de kam stuk maken, water in de kast laten lopen... Ga toch terug, vriend!

Ik zag nog meer mensen die wegtrokken toen ik met de stoomboot de Kama af voer. Er was een boer van een jaar of veertig met een rode baard; hij zat op een bank aan dek, zakken met huisraad aan zijn voeten, op de zakken lagen kinderen met bast schoenen aan; zij bibberden van de kou in de snijdende wind, die van de barre oevers van de Kama kwam. Op het gezicht van de boer stond te lezen: 'Ik heb me er al bij neergelegd.' In zijn ogen zag ik ironie, maar die ironie was naar binnen gericht, naar zijn ziel, naar zijn voorbije leven, dat hem zo bitter had teleurgesteld.

'Erger kan het niet worden!' zegt hij, terwijl hij alleen met zijn bovenlip glimlacht.

Je doet er het zwijgen toe, maar even later herhaalt hij: 'Erger kan het niet worden!'

'Het kan nog wel erger!' zegt een rossig mannetje met een venijnig gezicht, een Siberisch boertje op de bank naast hem. 'Het kan nog wel erger!'

Zij slepen zich nu naast en achter hun wagens voort over de weg en zwijgen. Hun gezichten staan ernstig en geconcentreerd... Ik kijk naar hen en denk: voorgoed breken met een leven dat niet normaal lijkt, daarvoor je geboortegrond opofferen en je ouderlijk huis, dat kan alleen een buitengewoon mens, een held...

Enige tijd later halen we een arrestantenkonvooi in. Met rinkelende boeien lopen dertig, veertig mannen op de weg en aan weerszijden soldaten met geweren, en achter de stoet volgen twee karren. Een van

* Voor noten van de vertaler, zie p. 390.

de arrestanten lijkt op een Armeense priester, een andere, lang en mager met een haviksneus en een hoog voorhoofd, zou ik me kunnen voorstellen achter de toonbank van een apotheek; een derde heeft een bleek, uitgeteerd, ernstig gezicht, als een monnik in de vastentijd. Je komt ogen te kort. De arrestanten en bewakers zijn aan het eind van hun krachten; de weg is slecht, ze kunnen nauwelijks nog lopen. Tot het dorp waar ze zullen overnachten is het nog tien werst.² Als ze er aankomen zullen ze haastig wat eten, veel thee drinken en in bed rollen, waar ze onmiddellijk zullen worden omzwermd door wandluisen: de ergste, onoverwinnelijke vijand van wie uitgeput is en alleen maar wil slapen.

's Avonds begint de grond te bevriezen en de modder verandert in steenharde kluiten. Het rijtuig hotst, ratelt en jankt in alle toonaarden. En koud! Nergens huizen, geen tegenliggers... Niets beweegt in de duisternis, niets maakt geluid; je hoort alleen hoe het rijtuig over de bevroren weg bonkt, maar wanneer je een sigaret opsteekt vliegen langs de weg met veel kabaal een paar eenden op die zijn geschrokken van het vuur...

We naderen een rivier. Hier moeten we met een veerpont overvaren. Er is geen mens te bekennen.

'Ze zijn aan de overkant, de duivel hale ze!' zegt mijn koetsier. 'We moeten brullen, weledelgeboren heer.'

Schreeuwen van de pijn, huilen, te hulp roepen, roepen in het algemeen, betekent hier brullen, en daarom brullen in Siberië niet alleen beren, maar ook mussen en muizen. 'Hij hoeft maar een kat te zien en hij brult' wordt van een muis gezegd.

We beginnen te brullen. De rivier is breed, in de duisternis kunnen we de andere oever niet zien... Van de nattigheid krijg ik koude voeten, daarna ben ik helemaal verkleumd... We staan een halfuur te schreeuwen, een uur, maar nog steeds geen veerpont. We krijgen al gauw genoeg van het water, de met sterren bezaaide hemel en die doodse stilte. Uit verveling begin ik een praatje met de koetsier en hoor van hem dat hij op zijn zestiende is getrouwd, dat hij achttien kinderen heeft gekregen, van wie er slechts drie zijn gestorven, dat zijn vader en moeder nog in leven zijn. Zijn ouders zijn 'kirzjaken', dat wil zeggen schismatici: zij roken niet en hebben hun hele leven nog nooit een andere stad gezien dan Isjim, maar hijzelf, een jonge man, gunt zichzelf wel wat afleiding en rookt. Verder hoor ik van hem dat er in deze donkere, onstuimige ri-

vier veel steur, zalm, kwabaal en snoek zitten, maar dat niemand de spullen heeft om ze te vangen.

Eindelijk horen we een ritmisch gekabbel en zien we op het water een donkere, logge vorm verschijnen. Dat is de veerpont. Hij ziet eruit als een kleine bark, er zitten vijf roeiers op, en de lange roeirieden met de brede bladen lijken op de scharen van een kreeft.

Als de roeiers hebben aangelegd, beginnen ze meteen te schelden. Ze vloeken boosaardig, zonder enige aanleiding, duidelijk slaapdronken. Te oordelen naar hun grove scheldwoorden deugde er niet alleen geen moer van onze koetsier, onze paarden en henzelf, maar al evenmin van het water, de veerpont en de roeispanten. De zachtmoedigste en onschuldigste verwensing luidde: 'Ze moesten je vergiftigen' of: 'Krijg een zweer in je bek.' Wat voor soort zweer je daar mocht krijgen heb ik niet begrepen, hoewel ik ernaar informeerde. Ik had een pelsjas en hoge laarzen aan, en droeg een pet, en daardoor was in het duister niet aan me te zien dat ik een 'weledelgeboren heer' was, en een van de roeiers schreeuwde me met schorre stem toe: 'Hé, jij daar, smerige etterbuil, wat sta je daar te gapen? Span liever dat paard uit!'

We liepen de veerpont op. Vloekend en scheldend gingen de roeiers aan de riemen. Het waren geen boeren uit deze contreien, maar ballingen, hierheen gedeporteerd door de gemeenschap om hun zondig leven. In het dorp waar ze waren ingeschreven, ging het niet goed met ze: ze verveelden zich, ploegen of het verrichten van andere landarbeid konden ze niet – en met die vreemde grond is het ook geen pretje – of waren ze verleerd en zo gingen ze ten slotte bij het veer. Ze hadden uitgemergelde, gebroken gezichten. En dan de uitdrukking op die gezichten! Je kon zien dat deze mensen, toen ze in arrestantschepen over deze rivier hiernaar toe werden gebracht, paarsgewijs met boeien aaneengeklonken waren geweest, en dat ze tijdens de helse voettocht in konvooi, overnachtend in izba's waar hun lichamen onverdraaglijk door de wandluizen werden gebeten, tot op het merg verkleumd waren geweest. Nu ploeteren ze dag en nacht door het koude water en zien niets anders dan kale oevers. Voor altijd is alle warmte die ze hadden verloren gegaan en het enige dat hun in hun leven rest is wodka, vrouwen, vrouwen, wodka... Op deze wereld zijn het al geen mensen meer, maar beesten, en volgens mijn koetsier wacht hun ook in het hiernamaals weinig goeds: zij zullen voor hun zonden branden in de hel.